

Dělení roku

Nejstarší způsob dělení roku na 2 části – teplá a studená, léto a zima. Začátek zimy: sv. Václav, sv. Michal, sv. Havel, sv. Martin. Začátek léta: sv. Matěj, sv. Řehoř, Velikonoce, sv. Jiří. Obdobné dělení i v hospodářském životě (termíny svatohavelský a svatojiříský – odvádění různých platů a úroků).

Častější dělení roku na 4 části podle 4 ročních období. Začátky jednotlivých období: jaro – Zvěstování Panny Marie, léto – sv. Jan Křtitel, Podzim – sv. Michal, zima – vánoce. Později bývá upravováno podle místních zvyklostí.

Církevního původu dělení roku na 4 části podle suchých dnů (*quatuor tempora, angariae, ieiunia legitima, quatember, vierzeiten, fronfasten*): středa, pátek a sobota po 1. neděli postní – *quatuor tempora Quadragesimae*, po letnicích – *quatuor tempora Pentecostes*, po povýšení sv. Kříže – *quatuor tempora Crucis* a po sv. Lucii – *quatuor tempora Adventus*.

Poněvadž půst se přísně zachovával, zasahovaly suché dny do občanského života a staly se důležitým mezníkem – v neděli po suchých shromáždění cechů, o suchých dnech zasedání soudů (zemský i dvorský), zkoušky na univerzitách, svěcení kněží. Doba mezi jednotlivými suchými dny – *quartale*, kvartál.

Nejvíce rozšířeno dělení roku na 12. měsíců, které křesťané přejali s juliánským kalendářem. Převzaty byly i názvy měsíců.

Zvláštnost: V období renesance obnovili humanisté staré římské názvy Quintilis (= Iulius) a Sextilis (=Augustus).

Některé měsíce byly ve středověku pojmenovány nově utvořenými názvy odvozenými z ročního období nebo podle lidské činnosti: *mensis fenalis* (= Iulius), *mensis messionum* (= Augustus). Učeného původu je *mensis Plutonis* a *mensis Numae* (= Februarius).

Označení měsíců národními jazyky: Nejstarší je z Anglie z konce 7. století (známo z Bedy Ctihodného). Některé jazyky převzaly názvy měsíců z juliánského kalendáře a modifikovaly si je.

Slovanská jména měsíců jsou starého původu, ještě z doby, než byl rok rozdělen na 12 dílů. Po přijetí křesťanství leckdy spojily různé slovanské národy svá jména měsíců s juliánským kalendářem.

Ve staré češtině se do 14. století pro květen označení izok, poté občas traven, častěji máj, teprve od 30. let 19. stol. květen.

Do 1. poloviny 15. století se označoval 6. i 7. měsíc jedním názvem – červen. Když bylo potřeba je odlišit: 6. měsíc = červen, 7. měsíc = druhý červen. Nebo 6. měsíc = červenec, 7. měsíc = červen.

Méně rozšířený způsob dělení roku na 12 částí: datování podle zdánlivého pohybu slunce znamenými zvířetníku. Ve středověku se mění znamení 15. dne v měsíci.

Týden a jeho dny

Týden (*hebdomas, hebdomada, septimana*) nevznikl dělením roku nebo měsíce, cyklus uměle vytvořený.

Vznik v Orientu.

Židovské prostředí: dny označeny čísly, pouze poslední má název Sabbat.

Římská říše: užívání židovského způsobu, ale uplatnil se i způsob, kdy jednotlivé dny označeny podle planet: So *dies Saturni*, Ne *dies Solis*, Po *dies Lunae*, Út *dies Martis*, St *dies Mercurii*, Čt *dies Iovis*, Pá *dies Veneris*.

Křesťanství převzalo oba způsoby, svátek ale přesunut na neděli – *dies Dominica*, kterou týden začíná.

Označování dne v týdnu:

Ne – dominica

Po – ff II – feria secunda

Út – ff III – feria tertia
St – ff IIII – feria quarta
Čt – ff V – feria quinta
Pá – ff VI – feria sexta
So – sabbatum

Den a jeho rozdělení

Den (*dies*): v nejstarších dobách se dělil na světlý den (střed poledne, *meridies*) a noc (střed půlnoc, *media nox*).

Vznik hodin: nejdříve hodiny nestejně dlouhé – *horae inaequales (temporales)*. Den od východu do západu slunce rozdělen na 12 částí. Stejně rozdělena i noc.

Podle nestejných hodin byly upraveny i církevní hodinky (*horae canonicae*), které měly vliv i na občanské dělení dne, protože jejich začátky byly ohlašovány zvoněním.

Od V. stol.:

Matutinum – třetí čtvrtina noci

Laudes – před rozedněním

Hora prima – při východu slunce

Hora tertia – uprostřed dopoledne

Hora sexta – v poledne

Hora nona – uprostřed odpoledne

Hora vespera, nešpory – hodinu před západem slunce

Completorium – hned po západu slunce

Doba na kterou hodinky připadaly, se pozměňovala. Ve 13. stol. sexta vypuštěna, nona přesunuta na poledne a vespera uprostřed odpoledne. Ve 14. stol. prima přesunuta na pokročilejší denní dobu – k 7. hodině.

Denní doba bývá naznačena i podle mší.

Jitřní mše – missa matutina, prima missa zpočátku sloužena o matutinu, později asi ve 14. stol. přesunuta na primu a pak ještě dále.

Hrubá mše, missa magna, summa se nesloužila před tercií

Středověk znal i stejně dlouhé hodiny – *horae aequales, horae aequinoctiales*

Počítání podle nich se rychle šířilo od 14. stol., kdy byly na věžích zřizovány orloje.

Celý orloj (vlašské hodiny, české hodiny) – den rozdělen na 24 částí. Původ v Itálii, u nás do 18. stol.

Poloviční orloj (německé hodiny) – den rozdělen na 2 části po 12 hodinách. K nám proniká v polovině 17. stol., obecně rozšířen v 18. stol.